

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.1

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ НЕПОВНОЛІТНІЙ ОСОБИ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: ЮРИДИЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Сергій Гап'як*, Василь Нор**

**Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: sergeyhapuyak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6013-2238*

***Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: vasylnor@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-5597-9768*

Проведено аналіз національного та міжнародного законодавства щодо визначення розміру та порядку компенсації моральної шкоди, заподіяної неповнолітній особі кримінальним правопорушенням. Визначено ключові чинники, які впливають на реалізацію права, пов'язаного з відшкодуванням шкоди в кримінальному провадженні, а також виділено низку недоліків правового регулювання зазначеного питання. Окрім цього, проаналізовано доктринальні положення та рішення національних судів щодо компенсації моральної шкоди, заподіяної неповнолітній особі внаслідок протиправного посягання. Узагальнено думку щодо необхідності вжиття заходів для забезпечення належного захисту прав дитини – потерпілої у кримінальному провадженні, зокрема, шляхом удосконалення норм кримінального процесуального законодавства, яке потребує змін та доповнень з огляду на соціальну незахищеність та психофізіологічні особливості розвитку дітей з урахуванням дії правового режиму воєнного стану та шкоди, заподіяної населенню збройною агресією рф проти України.

Ключові слова: моральна шкода, компенсація, неповнолітня особа, правове регулювання, судова практика.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2024.78.339>

Вступ. На сучасному етапі розвитку України однією з основних складових державної політики у сфері захисту прав дітей є удосконалення нормативно-правової бази, зокрема, шляхом імплементації норм європейського та міжнародного права.

У процесі Євроінтеграційної діяльності Україна стала учасницею ряду міжнародних договорів у сфері забезпечення прав дитини, які ґрунтуються на засадах захисту, забезпечення гарантій поведінки з потерпілою дитиною, врахування її віку, рівня зрілості, інтелектуального розвитку та перебігу формування психічних якостей підростаючої особистості.

Саме закріплення за державою обов'язку забезпечення прав і свобод людини дає можливість, у випадку порушення останніх, звернутися до суду з метою їх захисту та відновлення, а також за компенсацією завданої шкоди.

Постановка проблеми. Чинна нормативно-правова база щодо доказування заподіяної моральної шкоди, визначення її розміру та компенсації потребує змін та доповнень з огляду на сучасні тенденції інтеграційних прагнень нашої держави, а також збільшення рівня злочинності в умовах воєнного стану. Особливої уваги щодо удосконалення механізму правового захисту від злочинних посягань та відшкодування заподіяної ним шкоди потребують діти, як найбільш вразлива категорія населення, з огляду на психологічні та фізіологічні особливості їх розвитку.

Так, згідно зі статистичними даними, оприлюдненими Офісом Генерального прокурора, упродовж 2022 р. стосовно дітей вчинено 4 718 кримінальних правопорушень, з них 2 146 скеровано до суду з обвинувальним актом. Крім того, станом на липень 2022 р. 991 дитина постраждала в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації. При цьому 346 дітей загинуло та 645 поранено. За аналогічний період 2021 та 2020 рр. зареєстровано відповідно 5178 та 4626 кримінальних правопорушень стосовно дітей, з них 3 058 та 2 413 скеровано до суду з обвинувальним актом.

Водночас упродовж 2023 р. правоохоронними органами загалом зареєстровано 475 595 кримінальних проваджень, з них 168 456 (35%) скеровано до суду. Для порівняння, 6 517, тобто 1,3% від загальної кількості облікованих кримінальних правопорушень, вчинено відносно дітей, з яких 3 755 направлено до суду, зокрема 3 615 з обвинувальним актом.

Слід зазначити, що попри численні зусилля правоохоронної системи значно виріс рівень злочинності в державі, зокрема й щодо дітей. Так, у 2023 р. потерпілими від кримінальних правопорушень стали 34 104 дитини, з них 11 832 віком до 14 років [10].

З огляду на аналіз наведених статистичних даних, питання захисту або відновлення порушених прав дітей залишається вкрай актуальним упродовж тривалого часу. Особливо гостро ця проблематика назріла у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, що призвело до значного збільшення кримінальних правопорушень, зокрема й щодо дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання піднятої проблематики у своїх працях досліджували відомі вітчизняні вчені, зокрема: *М. Гошовський, О. Кучинська, В. Паращенко, В. Сокол, В. Плаксін, В. Марчак, В. Нор, В. Коновалова, М. Костицький, М. Коченов, В. Кощинець, В. Нагаєв, В. Шепітько, Л. Франк, Д. Рівман, В. Рибальська та ін.*

Виклад основного матеріалу. Кримінальним кодексом України (далі – ККУ) визначено, що кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. Окрім цього, кодексом передбачено, що не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, яка формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі [6].

Саме поняття заподіяної шкоди, а також визначення її істотності (характеру та розміру) є ключовим критерієм для кваліфікації вчиненого діяння як суспільно небезпечного та віднесення його до злочину чи кримінального проступку.

У «Великій українській енциклопедії» за редакцією А. М. Киридон досліджено поняття об'єкта злочину, яке являє собою благо, якому злочином завдається шкода або створюється загроза заподіяння такої шкоди; суспільні відносини, що поставлені законодавцем під охорону певного закону про кримінальну відповідальність і яким злочином завдається шкода або створюється загроза заподіяння шкоди [1].

Схожої думки дотримується й В. Я. Тацій, який зазначає, що об'єктом злочину завжди виступає те благо, якому злочином заподіюється реальна шкода чи створюється загроза її заподіяння [5]. Окрім цього у «Юридичній енциклопедії» за редакцією Ю. С. Шемшученка під поняттям «шкода» розуміється зменшення або знищення майнової, немайнової чи іншої сфери потерпілого [13].

Одним із передбачених чинним законодавством способів відновлення та захисту порушених прав, які корелюються із завданою шкодою потерпілому в кримінальному провадженні, є цивільний позов про відшкодування майнової або моральної шкоди.

Право на відшкодування шкоди закріплено насамперед у ст. 32 Конституції України, згідно з якою кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації [4].

Окрім цього, відповідно до положень ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), однією з обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, є вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Відтак, на підставі ст. 128 КПК, особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну (майнову) відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння [7].

Інститут відшкодування моральної шкоди має цивільно-правову природу, однак відшкодування моральної шкоди характерне не тільки для цивільно-правових відносин. Норми щодо відшкодування моральної шкоди містяться у багатьох законодавчих актах, що свідчить про міжгалузевий характер, а відтак трактуються у кожному випадку по-різному, а саме відшкодування можливе і в порядку цивільного, і кримінального та адміністративного судочинства.

Чинний Цивільний кодекс України (далі – ЦКУ) не дає визначення поняття моральної шкоди, однак у ст. 23 зазначається, що особа має право на відшкодування моральної шкоди, яка полягає: у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. Аналізуючи ст. 23 ЦКУ, можна дійти висновку про те, що зміст моральної шкоди фізичної особи визначається через поняття «душевного (психічного) страждання» [12].

Згідно з положеннями ст. 128 КПК, у випадку, якщо кримінальним правопорушенням заподіяно шкоду інтересам неповнолітніх осіб та осіб, визнаних у вста-

новленому законом порядку недієздатними чи обмежено дієздатними, цивільний позов може бути пред'явлений їхніми законними представниками. У цивільному та сімейному законодавстві України особу, яка не досягла 18 років, визначають поняттям «малолітня» та «неповнолітня». У п. 11, 12 ст. 3 КПК також закріплено визначення зазначеного поняття. Малолітньою особою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, неповнолітньою особою – малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Відтак, у положеннях чинного законодавства відсутня норма щодо встановлення мінімального віку потерпілого.

Згідно з положеннями міжнародного та національного права, діти являють собою особливу соціально-вразливу групу, щодо яких законом передбачено закріплення додаткових правових гарантій для захисту їх прав і законних інтересів. Відтак, участь неповнолітньої, а тим більше малолітньої особи у кримінальному провадженні з огляду на їх фізіологічний розвиток та психологічні особливості має низку передбачених законодавством особливостей як у випадку їхнього перебування у статусі підозрюваного, обвинуваченого, так і у статусі потерпілого.

Зокрема, у преамбулі Декларації прав дитини від 20 листопада 1959 р. (далі – Декларація) зазначається, що дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, зокрема належного правового захисту, до і після народження. Окрім цього, у Декларації закріплено принцип, щодо якого дитина за будь-яких обставин має бути серед тих, які першими одержують захист і допомогу. Державою та її органами, зокрема судовими та правоохоронними, приділяється першочергова увага якнайкращому дотриманню інтересів дитини [2].

Особливої уваги в контексті досліджуваної проблематики заслуговує принцип 2 Декларації, згідно з яким, дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, що дадуть їй змогу розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності.

Зазначені положення перебувають у взаємному зв'язку з ч. 2 ст. 10 КПК України, у якій зазначено, що у випадках і порядку, передбачених цим Кодексом, певні категорії осіб (неповнолітні, іноземці, особи з розумовими і фізичними вадами тощо) під час кримінального провадження користуються додатковими гарантіями.

Сприйняття дитиною кримінального правопорушення має свою специфіку, яка пов'язана з її віком, рівнем інтелектуального, емоційного розвитку, життєвим досвідом. Усе це впливає на сприйняття нею не лише події кримінального правопорушення, а також позначається на подальшому розвитку та соціалізації дитини.

Наслідки кримінального правопорушення практично завжди провокують у неповнолітнього стан сильного душевного хвилювання, збудження, страху, тяжкої депресії, обурення, гніву, відчаю, розгубленості. При фізіологічному афекті, який часто трапляється в ході злочинного посягання на особу потерпілого, особливо неповнолітнього, погіршується самоконтроль та сприйняття реальної обстановки, а також правильна оцінка своїх дій. Однак сильні переживання, які відчуває дитина у момент вчинення над нею кримінального правопорушення, часто роблять їх сприйняття глибшими, яскравішими, дають змогу надовго запам'ятати багато, навіть незначних, деталей події, деталі зовнішності правопорушника [3].

В. Марчак слушно зазначає, що оскільки кримінальне правопорушення завдає душевну травму потерпілому, то він подумки постійно повертається до події самого правопорушення, пригадуючи різні обставини. У ході судового засідання потерпілому часто вдається згадати якісь суттєві обставини, про які він не повідомив слідчого. Проводячи допит дитини в судовому засіданні, потрібно врахувати

її фізичний та психічний стан, намагаючись не заподіяти їй зайвих психологічних травм, з'ясувати, чи вона переконана у правильності своїх свідчень [8].

Враховуючи те, що становлення психіки і особистості дитини пов'язане з біологічними та соціальними умовами, у яких вона перебуває, слід зазначити, що вчинення кримінального правопорушення відносно неповнолітньої особи у процесі формування у неї психічних якостей не може не позначитись на подальшому розвитку психічних процесів особистості дитини. Особливо це стосується вчинення злочинів сексуального характеру щодо дитини, заподіяння тілесних ушкоджень, вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину в присутності неповнолітньої особи. У ст. 67 ККУ повною мірою врахована зазначена специфіка та особливості формування дитячої психіки, відтак вчинення кримінального правопорушення, зокрема, щодо малолітньої дитини або у присутності дитини визнається як обставина, яка обтяжує покарання. Відновлення та захист порушеного права у кримінальному провадженні можливе, зокрема, шляхом пред'явлення цивільного позову. Проте відновлення або захист порушеного права є умовним поняттям, оскільки відновити або відшкодувати можливо лише майнову шкоду, яка прямо піддається грошовій оцінці.

У випадку з моральною шкодою, яка заподіюється потерпілому кримінальним правопорушенням, йдеться виключно про компенсацію такої шкоди, яка об'єктивно не може бути повністю відшкодована, оскільки реально оцінити у грошовій чи будь-якій іншій формі пережиті людиною страждання, переживання чи фізичний біль неможливо. Така шкода може бути компенсована лише певною мірою, зокрема, у грошовій або іншій формі, як наприклад публічне вибачення або реальне каяття. Оцінка заподіяної моральної шкоди у грошовій формі є доволі суб'єктивною та виноситься виключно на розгляд суду з використанням законодавчо визначених критеріїв судового розгляду, на підставі об'єктивного та всебічного встановлення обставин кожної справи.

Проте наведена теза потребує певного уточнення. Згідно з постановою Верховного Суду від 20 лютого 2019 р. у справі № 401/573/17 позивач звернувся до суду з позовною заявою, у якій просив суд зобов'язати відповідача через засоби масової телевізійної інформації публічно вибачитись перед ним за поширення неправдивої інформації про нього як про особу, яка скоїла крадіжки [9].

Рішенням Світловодського міськрайонного суду Кіровоградської області від 14 червня 2017 р. у задоволенні позову відмовлено. Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що позовні вимоги не підлягають задоволенню, оскільки примусове вибачення як спосіб судового захисту честі, гідності та ділової репутації за поширення недостовірної інформації не передбачено ст. 16, 277 ЦКУ.

Ухвала суду апеляційної інстанції, який розглядав апеляційну скаргу позивача на вказане діяння і залишила її без задоволення, мотивована тим, що суд першої інстанції обґрунтовано визнав, що позов не підлягає задоволенню, оскільки факту поширення відповідачем відносно позивача недостовірної інформації, яка б принижувала його честь, гідність та ділову репутацію, не встановлено. Доводи апеляційної скарги не спростовують висновків суду та не дають підстав вважати, що рішення суду ухвалено з порушенням норм права та є незаконним.

Верховний Суд при винесенні постанови підтримав позицію судів, з огляду на те, що суд не вправі зобов'язувати відповідача вибачитися перед позивачем у тій чи іншій формі, оскільки примусове вибачення як спосіб судового захисту гідності, честі чи ділової репутації за поширення недостовірної інформації не передбачено у ст. 16, 277 ЦКУ.

Водночас не суперечить закону визнання судом мирової угоди, за умовами якої сторони передбачають вибачення перед потерпілим як спосіб захисту гідності, честі фізичної особи та таким чином компенсують заподіяну моральну шкоду. У такому випадку вибачення можна охарактеризувати як позапроцесуальну (непередбачену законодавством) форму компенсації моральної шкоди. Ключова відмінність між позовною вимогою про вибачення та домовленістю сторін судового розгляду про вибачення у мировій угоді – відсутність примусу. Мирова угода укладається добровільно, що відповідає суті вибачення, тобто дії, спрямованої на примирення за наслідками досягнутого компромісу.

Заразом у справі № 212/6215/18 від 09 вересня 2019 р. про відшкодування моральної шкоди, заподіяної малолітній дитині внаслідок наїзду на неї під час дорожньо-транспортної пригоди. Судом встановлено, що внаслідок вчиненого правопорушення відповідачем, позивач та її малолітня донька зверталась до медичних установ з приводу травмування під час ДТП, що свідчить на наявність моральних страждань та переживань. Адже протиправна дія, вчинена відповідачем, призвела до того, що порушився звичайний, нормальний спосіб життя позивача та її доньки, вони зазнали душевних страждань [11].

При цьому, не дивлячись на те, що з часу вчинення правопорушення сплинув тривалий період, проте відповідач не вжив заходів щодо повного відшкодування позивачу моральної шкоди та не сприяв усуненню негативних наслідків вчиненого ним правопорушення. Зазначене, на переконання суду, не може не відобразитись на характері та обсязі душевних та психічних страждань, яких зазнав та продовжує зазнавати позивач. Відтак, на думку суду, очевидним є те, що вчиненим відповідачем правопорушенням позивачу та її малолітній доньці завдано моральної шкоди.

Як слушно зазначає суд, моральну шкоду не можна відшкодувати у повному обсязі, оскільки немає (і не може бути) точних критеріїв майнового виразу душевного болю. Будь-яка компенсація моральної шкоди не може бути адекватною дійсним стражданям, тому будь-який її розмір може мати суто умовний вираз.

З огляду на це, урахувуючи характер та обсяг душевних і психічних страждань позивача, яка також діє в інтересах малолітньої доньки, їх тривалість, можливість відновлення немайнових втрат, недопущення безпідставного збагачення позивача, суд задовольнив позовні вимоги, визнав справедливим та виваженим відшкодуванням моральної шкоди позивачу та її малолітній дитині 2017 р. народження у розмірі 10 тис. грн кожному. Відтак при винесенні рішення суд керувався насамперед дискреційними повноваженнями на основі внутрішнього переконання із врахуванням показань сторін, інших матеріалів справи та нормативно-правових актів.

Висновки. Попри здебільшого позитивну судову практику, слід констатувати, що захист прав дітей, потерпілих від кримінального правопорушення, не завжди забезпечується на належному рівні. Така ситуація насамперед викликана недосконалістю норм кримінального процесуального законодавства, яке потребує змін та доповнень з урахуванням правового режиму воєнного стану та сучасних трансформацій структури злочинності, а також факторів, які спричиняють шкоду. Крім цього, необхідно приділити увагу реформуванню норм міжнародного права з метою відшкодування шкоди, спричиненої наслідками воєнних злочинів, учинених рф, та недопущенням таких у майбутньому.

Питання щодо вжиття активних заходів з надання якісної правової допомоги дітям – потерпілим від кримінального правопорушення з урахуванням особливостей процесу формування їх психіки має стати пріоритетним завданням держави при формуванні законодавчої бази. Додатково необхідно вирішити проблему

належного забезпечення правоохоронної системи кваліфікованими працівниками, які мають відповідну підготовку для розслідування кримінальних проваджень, у яких потерпілою виступає дитина.

Список використаних джерел

1. Велика українська енциклопедія : словник / А. М. Киридон, О. М. Березовський, Л. І. Буряк, О. І. Вощенко, Н. Гаврилишина ; кер. авт. кол. А. М. Киридон ; відп. ред. О. А. Якубець. Київ : Енциклопедичне вид-во, 2015. 1406 с. URL: <https://odnb.odessa.ua/vnn/book/478>.
2. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text.
3. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Dutkevych_Tetiana/Dytiacha_psykholohiia.pdf.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.] ; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2010/UgolovPravoZag.pdf.
6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top>.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
8. Марчак В. Деякі психологічні особливості участі потерпілого в судовому розгляді. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2013. Вип. 57. С. 352–360. URL: [Vnu_yu_2013_57_46.pdf](https://vnu_yu_2013_57_46.pdf).
9. Постанова Верховного Суду від 20 лютого 2019 року N 401/573/17 / Ліга : Закон. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/80178349?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl01.
10. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zarejestrovani-kriminalni-pravoroshennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
11. Рішення Жовтневого районного суду Кривого Рогу від 09 вересня 2019 року у справі № 212/6215/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84194383>.
12. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
13. Юридична енциклопедія / ред. Ю. С. Шемшученко [та ін.] ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1998–2004. URL: <https://leksika.com.ua/10680728/legal/shkoda>.

References

1. *Velyka ukrainska entsyklopediia* : slovnyk / A. M. Kyrydon, O. M. Berezovskyi, L. I. Buriak, O. I. Voshchenko, N. Havrylyshyna ; ker. avt. kol. A. M. Kyrydon ; vidp. red. O. A. Yakubets. Kyiv : Entsyklopedychne vyd-vo, 2015. 1406 s. Retrieved from <https://odnb.odessa.ua/vnn/book/478>.
2. *Deklaratsiia prav dytyny vid vid 20 lystopada 1959 roku*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text.
3. *Dytiacha psykholohiia* : navch. posib. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2012. Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Dutkevych_Tetiana/Dytiacha_psykholohiia.pdf.

4. *Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>.
5. *Kryminalne pravo Ukrainy : Zahalna chastyna : pidruchnyk* / [Iu. V. Baulin, V. I. Borysov, V. I. Tiutiuhin ta in.] ; za red. prof. V. V. Stashysa, V. Ya. Tatsiia. 4-te vyd., pererobl. i dopov. Kharkiv : Pravo, 2010. Retrieved from https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/-KNIGI-2010/UgolovPravoZag.pdf.
6. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku № 2341-III*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top>.
7. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 roku № 4651-VI*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
8. Marchak, V. (2013). Deiaki psykholohichni osoblyvosti uchasti poterpiloho v sudovomu rozghliadi. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii yurydychna*. Vyp. 57. S. 352–360. Retrieved from [Vnu_yu_2013_57_46.pdf](https://vnu_yu_2013_57_46.pdf).
9. *Postanova Verkhovnoho Sudu vid 20 liutoho 2019 roku N 401/573/17 / Liha : Zakon*. Retrieved from https://verdictum.ligazakon.net/document/80178349?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl01.
10. Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia. *Ofis Heneralnoho prokurora*. Retrieved from <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
11. *Rishennia Zhovtnevoho raionnoho sudu Kryvoho Rohu vid 09 veresnia 2019 roku u spravi № 212/6215/18*. Retrieved from <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84194383>.
12. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 435-IV*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
13. *Yurydychna entsyklopediia* / red. Yu. S. Shemshuchenko [ta in.] ; NAN Ukrainy, In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. Kyiv : Vyd-vo «Ukrainska entsyklopediia» im. M. P. Bazhana, 1998–2004. Retrieved from <https://leksika.com.ua/10680728/legal/shkoda>.

PECULIARITIES OF MORAL DAMAGE COMPENSATION TO THE JUVENILE VICTIM OF A CRIMINAL OFFENSE: LEGAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS

Serhii Hapiak*, Vasyl Nor**

**Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: sergeyhapyak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6013-2238*

***Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: vasylnor@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-5597-9768*

An analysis of national and international legislation on determining the amount and procedure of compensation for moral damage caused to a minor by a criminal offense is carried out. The key factors that affect the implementation of the right related to compensation for damage in criminal proceedings are identified, and a number of shortcomings in the legal regulation of this issue are also highlighted. In addition, the doctrinal provisions and decisions of national courts regarding the compensation of moral damage caused to a minor as a result of a criminal offense are analyzed. The opinion is summarized regarding the necessity to take measures in order to ensure the proper

protection of the rights of a juvenile victim in criminal proceedings, in particular, by improving the provisions of criminal procedural legislation, which needs amendments and additions in view of the social insecurity and psychophysiological features of children's development, taking into account the effect of the legal regime of martial law and damage caused to the population by the armed aggression of the russian federation against Ukraine.

Keywords: moral damage, compensation, minor, legal regulation, case law.

Стаття: надійшла до редакції 17.04.2024

прийнята до друку 30.04.2024